

IN MEMORIAM

Dr. sc. Radovan Kranjčev (16. X. 1934. – 23. IX. 2025.)

ROKO ČIČMIR

Uljanički put 19, 10000, Zagreb, Croatia

Autor za dopisivanje / corresponding author: roko@cicmir.com

Bio je to ionako neki sivi, tmurni rujanski dan, a onda me još i prijatelj Damir izvijestio da nas je dr. sc. Radovan Kranjčev, naš *Profesor* kako smo ga oduvijek zvali, zauvijek napustio u 91. godini života. Šok, tuga i nevjerica bez obzira na profesorovih devet desetljeća, jer vjerojatno svi mi za neke posebne, neobične i zanimljive ljude, za one koji su snažno utjecali na nas, koji su nam ponudili i dali puno, i koji su ostavili neizbrisiv trag u našim životima, mislimo

da će zauvijek biti tu, za još jedan teren, za još jednu ekspediciju, za još jednu strastvenu raspravu i za još jedno divljenje prirodi i svim njezinim stvorenjima, a upravo jedan od takvih posebnih ljudi bio je i naš *Profesor* – vječni istraživač prirodnoga svijeta. Nije lako napraviti kratki osvrt na kraju jednog ispunjenog, dinamičnog i bogatog života kakav je imao dr. sc. Radovan Kranjčev, osvrt na život biologa sa sedam desetljeća „terena u nogama“.

Konavle (fotografija R. Čičmir.)

Pelješac (fotografija R. Čičmir)

Dr. sc. Radovan Kranjčev rođen je u Đurđevcu 16. listopada 1934. godine, kao sin Anastazije Kranjčev i poznatog đurđevačkog učitelja dr. Ivana Kranjčeva. Djetinjstvo je proveo u rodnom Đurđevcu u brojnoj obitelji sa svojom braćom i sestrama. Školovao se u Križevcima gdje je pohađao i 1952. godine završio Učiteljsku školu, a u Zagrebu 1957. godine završava i Višu pedagošku školu. Diplomirao je biologiju 1965. godine na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1981. godine, obranivši disertaciju pod naslovom „O odnosu faune leptira prema prirodnim i antropogenim staništima Podravine i podravskih pijesaka“. Radio je kao učitelj i ravnatelj u Gabajevoj Gredi i Đelekovcu, potom kao gimnazijski profesor biologije u Koprivnici, a od 1991. godine do umirovljenja 1995. godine bio je ravnatelj koprivničke gimnazije.

Dr. sc. Radovan Kranjčev velik je dio svog života posvetio prosvjetno-pedagoškoj djelatnosti koja mu je činila veliko zadovoljstvo. Za osobite zasluge u prosvjeti 1996. godine odlikovan je *Redom Danice*

Hrvatske s likom Antuna Radića, a 1997. godine prima državnu *Nagradu Ivan Filipović* – najviše priznanje koje se dodjeljuje prosvjetnim djelatnicima. Primio je nagradu *Počasni građanin Grada Đurđevca* 2003. godine, dobitnik je nagrade za životno djelo Grada Koprivnice 1996. godine te nagrade za životno djelo Koprivničko-križevačke županije 2022. godine.

Pored prosvjetne djelatnosti bavio se i stručno-znanstvenim radom u području biologije i ekologije. Posebno ga je zanimala publicistika i popularizacija prirodnih znanosti, najviše istraživanja i praksa u biologiji, ekologiji, geografiji i zaštiti prirode. Kao aktivni planinar i putopisac, u svojim čestim boravcima u prirodi nailazi na brojne zanimljivosti, što sve redovito dokumentira i objavljuje. Bio je izuzetno plodan autor te je objavio više od 2000 članaka i radova u domaćim i stranim časopisima. Bio je dugogodišnji suradnik časopisa *Priroda*, *Šumarski list*, *Podravski zbornik*, *Glas Podravine* i *Prigorja*, *Natura Croatica* i mnogih drugih. Svojevremeno je bio član nekoliko entomoloških društava u Njemačkoj te član Hrvatskog botaničkog društva.

Cetina, slap Velika Gubavica (fotografija R. Čičmir.)

Objavio je i desetak knjiga među kojima su: *Priroda Podravine* (1995), *Hrvatske orhideje* (2005), *Đurđevački pijesci* (2006), *Kalnik* (2008), *Leptiri Hrvatske* (2009), *Jadranski pučinski otoci* (2010), *Prirodno blago Konavala* (2021) te u koautorstvu *Bioraznolikost Koprivničko-križevačke županije, Bogatstvo i ljepota prirode* (2024). Organizirao je velik broj učeničkih ekskurzija, višednevnih ekspedicija i planinarska putovanja po cijeloj bivšoj državi od visokih planina Makedonije do slovenskih Alpa, a zatim u samostalnoj Hrvatskoj po našim planinama poput Velebita. Organizator je i oko 25 izložbi fotografija i entomološkog materijala, a kao scenarist osmislio je i realizirao 40 TV emisija u obrazovno-informativnom programu HRT-a iz područja biologije, ekologije i geografije.

Od svog ranog djetinjstva bio je vezan uz prirodu pomažući obitelji u poslovima u polju, vinogradu i šumi, te je već tada pokazivao velik interes za neobične kukce, vodozemce, gmazove, gljive i biljke. Oduvijek ga je zanimalo kakva su to stvorenja, kako ona žive i rado je učio od svog oca sve što je o njima mogao saznati. Upravo mu je njegov otac, kako mi je to dr. sc. Kranjčev više puta napomenuo, usadio tu veliku ljubav prema prirodnome svijetu, ljubav koja je trajala osam desetljeća i koju je njegovao i strastveno zadržao do posljednjih dana svog života. Otac ga je često vodio na Đurđevačke pijeske koje su zajedno istraživali, a godinama poslije dr. sc. Kranjčev je ta istraživanja nastavio sam. Upravo na temelju njegovih tekstova i istraživanja oblikovan je i Posjetiteljski centar Đurđevačkih pijesaka.

U ranoj fazi svog istraživačkog rada ponajviše se bavi entomologijom, napose noćnim leptirima. Njegova zbirka leptira podravske regije, koja broji oko 850 vrsta, čuva se u Muzeju Grada Koprivnice. Više puta mi je spominjao i suradnju s prof. Zdravkom Lorkovićem, znamenitim hrvatskim entomologom, koji mu je bio velika inspiracija, te s kojim je razmjenjivao iskustva s terena i iz uzgoja gusjenica/leptira u kontroliranim uvjetima. S vremenom, interes i tema istraživanja su se proširili, te je istraživanje iz rodne Podravine proširio na

prostor cijele Republike Hrvatske. Zanimale su ga i gljive te objavljuje više popularnih tekstova o nekim rjeđim gljivama Podravine te objavljuje i knjižicu o jestivim gljivama kontinentalne Hrvatske. Dr. Kranjčeva sam upoznao kada je istraživao orhideje. Igrom slučaja naćuo je od jednog zajedničkog poznanika kako sam ja pronašao neke zanimljive orhideje, ubrzo me kontaktirao, a već drugi dan smo bili na našoj prvoj, od brojnih zajedničkih ekspedicija. I danas ćuvam rukom pisano pismo koje mi je *Profesor* poslao i u kojem me je izvijestio o rezultatima tog terenskog rada. Poslije smo još skupa odradili projekte istraživanja orhideja na otocima Lastovu i Mljetu (neobjavljene studije). S prijateljem Damirom Šešokom istraživao je cjelokupnu floru otoka Lastova, što je rezultiralo otkrivanjem više novih svojiti za otok (neobjavljena studija). Također, u suradnji s D. Šešokom 2016. godine objavljuje *Reviziju roda Fritillaria u Hrvatskoj*, čime su razriješili dugogodišnje nejasnoće vezane uz ovaj rod atraktivnih biljaka. Nekoliko godina istražuje i miksomicete. Još se dobro sjećam *Profesorovih* prića da nije mogao ići na spavanje jer se plazmodiji razvijaju takvom brzinom da mora načiniti novu fotografiju skoro svakih sat vremena te je ostao budan do ranih jutarnjih sati da poprati cijeli razvojni ciklus. Niz godina istražuje i pauke skakaće (*Salticidae*) te objavljuje više radova posvećenih ovim fascinantnim stvorenjima. Posebno su ga zanimali i leptiri staklokrilci (*Sesiidae*) te je puno vremena proveo u izučavanju ovih neobičnih leptira. Velik interes je imao i za leptire vrećonošce (*Psychidae*) te bogomoljke (*Mantodea*) koje je također strastveno istraživao. Ustvari, naš *Profesor* se divio svemu u prirodi i u svemu je pronalazio ljepotu, od malenog paučića do ogromnih planina, sve mu je bilo lijepo i zanimljivo.

I u poznijim godinama *Profesor* je redovito putovao i istraživao. Tjedan dana proveo je na Palagruži obilazeći i ostale pućinske otoke što je rezultiralo objavom knjige. Nakon višednevne vođene ture po Peruu, Boliviji i Brazilu, sam je organizirao izlet u tropsku kišnu šumu jer to nije bilo u programu,

a njemu je bilo nezamislivo da ne obiđe takvo jedinstveno stanište, a slično je bilo i u Meksiku. Na putovanju s umirovljenicima po zapadnoj Europi vođa puta je komentirao samo kulturne znamenitosti, pa je *Profesor* zamolio za mikrofon da nešto kaže i o prirodnim ljepotama kroz koje su prolazili, a smatrao ih je predivnim i prevrijednim da ih nitko ne spomene. Zadnje godine života *Profesor* je proveo u Domu za starije osobe u Koprivnici. No, i tamo je bio vrlo aktivan i održao čak 22 putopisno-prirodoslovna predavanja, čime je obogatio život i korisnicima i osoblju doma. Ta prosvjetno-pedagoška crta stalno se provlačila u svemu što je *Profesor* radio. Uvijek je htio podučiti, skrenuti pažnju, zaintrigirati i mlade i stare da primijete, vide, dožive i vrednuju, pogotovo prirodni svijet koji nas okružuje. U svoje društvo rado je prihvaćao sve koji vole prirodu, sve koji žele nešto više naučiti o neiscrpnom bogatstvu prirodnog svijeta u kojem je i sam beskrajno uživao. Tako je na primjer, zadnjih godina, mladi student Dorijan Dević, bio gotovo redoviti član istraživačkog tima, jer je *Profesor* prepoznao njegov interes za istraživanje prirode.

Naš *Profesor* je bio iznimno dinamičan, nikad lijen za otići i na drugi kraj Hrvatske ne bi li nešto provjerio, niti lijen otići i po pet puta na isto mjesto ako treba, volio je prirodu i istraživanje kao rijetko tko, ustvari mogu reći da nikog takvog u Hrvatskoj više nisam upoznao. *Profesor* je imao i vrlo zarazan smijeh te je gotovo uvijek bio nasmiješen. Uživali smo u proljetnim danima po jadranskim otocima istražujući floru i faunu i bilo nam je predivno. No za *Profesora* nepovoljni uvjeti nisu bili prepreka, pa smo mi istraživali i po kiši, hladnom vremenu, neugodnom vjetru, bilo je tu napasnih komaraca, osa, krpelja, trnjem izgrebanih nogu i ruku, žarkog sunca, pa slučajno i minskih polja, ili dijelova terena s gotovo neprohodnim ljutim kršom ili grmljem kroz koje smo se jedva provlačili, hodali smo satima, a da nismo uspjeli pronaći tražene

biljke ili životinje, ali opet nam je bilo lijepo, nikad se nismo previše žalili jer bili smo u prirodi i doživljavali to kao poklon i kao praznik duha. Sjećam se kada mi je *Profesor* pričao kako se njegova supruga svaki put čudila kako on po povratku s terena, na njeno pitanje kako mu je bilo, uvijek odgovora da mu je bilo predivno i prekrasno. I da joj nije bilo jasno zašto opet ide na Korčulu kad je tamo već bio pet puta.

Iza dr. Radovana Kranjčeva ostaje obimna literatura koja će, ustvari već i je, zasigurno mnogima poslužila i dalje će služiti kao inspiracija. Hrvatsku botaniku obogatio je brojnim otkrićima, ponekad rijetkim i prekrasnim biljkama poput orhideje *Ophrys lacaitae* Lojac., koju je prvi pronašao na otoku Visu, a to je ujedno bio i njen prvi nalaz izvan Italije. Doprinio je i opisivanjem dvije potpuno nove vrste orhideja za znanost, *Ophrys dinarica* Kranjčev et P. Delforge i *Epipactis rivularis* Kranjčev et Čičmir. Znameniti belgijski orhidolog Pierre Delforge, opisao je, i po dr. Kranjčevu nazvao jedan hibrid, *Ophrys × kranjcevii* P. Delforge.

Brojnim generacijama učenika, pogotovo onima koji su s njime išli na nezaboravne planinske izlete, ostat će u sjećanju kao dobar, pravedan i blag profesor. Nama, nekolicini sretnika, koji smo s njime putovali i istraživali po cijeloj Hrvatskoj, ostat će u sjećanju po nevjerojatnoj energiji, nenadmašnom porivu da se uvijek sve istražuje, po njegovom zaraznom smijehu, kojeg kao da i sad čujem dok pišem ove retke, po nebrojenim šalama na dugim putovanjima i još po mnogo čemu. *Profesore*, s Vama nikad nije bilo dosadno.

Dragi naš *Profesore*, neću pogriješiti ako i u ime Damira i Dorijana kažem da je bila velika sreća, zadovoljstvo pa i privilegija, poznavati Vas i s Vama istraživati ljepotu prirodnoga svijeta Hrvatske koju ste toliko voljeli. Želim Vam beskrajn mir, i da, kako ste uživali u ljepotama ovoga svijeta, uživajte i u beskrajnim ljepotama Onostranog.